

le za nemške šole. Učitelji slovanski si sicer tudi boljšega materialnega stanja nadjati ne smemo, ali to pa upamo, da bodo v bodočnosti naše šole oproščene nemške klade, da bode birokratizem sedanje šolske uprave odpravljen, da se bode po avtomni poti za slovanske šole več storilo, nego po dosedanji, in da se bode nam slovanskim učiteljem dopustilo, skrbeti za omiko naše slovanske mladine, kar se dozdej v slovanskem duhu ni ravno tako odkritosrčno in naravnost dopuščalo.

Temu sestavku nismo nič dostavili, niti nič bistvenega prenamenili, v obče nam vse ugaja, a poudarjati se nam zdi treba naše glavno načelo: Magnetična igla ne miruje prej, dokler ne kaže na sever, konservativna stranka, ali kakor jo imenuje g. pisatelj cerkvena stranka, ne more hvaliti šolske postave prej, dokler se v obče ne prizna v glavno načelo: Šola mora imeti cerkveno podlago, šola mora biti verska (konfessionel). Ne rečemo sicer, da so naše šole brezverske, da se v njih ne gleda na verozakon in mravnost, ali prva je le država, ki vse ukazuje, ki nadzoruje tudi verouk, ako hoče, postavno je v to opravičena; le primeri člen 17. osnovnih postav, potem §. 5, 6, 9 derž. postave 25. maja, vzlasti pa §. 5. derž. šl. postave 14. maja 1869. — Da se v obče tudi v takih rečeh taktno postopa, v tem se nam gre zahvaliti nekaj vladnim organom, poglavitno pa modrosti svitlega cesarja; a načela imajo svoje posledice in danes ali jutro more tudi nekatolik ukazovati in nadzorovati verouk. — Novo šolstvo se je pa razbilo ob tistem klečetu kakor vse naprave, ki so pretirane ali prehitene — na gmotni moči. — »Dežela ne more več plačati vže sedaj preveč plačuje i. t. d.«; in ker to boli liberalne in konservativne davkoplačevalce, zarad tega, poglavitno zarad tega, je nastopil »scholaestitium«. Zato je pa tudi naravnost smešno, ako se školniki toliko poganjajo za osemletno šolsko obiskovanje, o tem naj govore tisti, ki šole vzdržujejo in otroke vanje pošiljajo. »Vred.«

C.

Anton Žakelj — Rodoljub Ledinski.

Bilo je l. 1855, da je po iskrenih prijateljih Ledinski nekoliko se spet otajal in jel z nova orati ledine slovenskega pesništva, in to po Novicah. Razun že priobčene pesmi je dal od sebe tedaj v št. 77 kratkočasno ribniško povest „Udovec“, v kateri se opéva pridni rešetar Andrej Terpin, kateri je z ženico, urno, zalo pomočnico, pridobil si kravo v hlev; za prvim, drugim sinom domá — prvo, drugo tele v hlevu — tako, da „ime Terpin je večji laž vsaki dan“; ali — v porodu tretjem umre mu žena, v lastni preobilni masti pogine mu krava, in Andrej žaluje ter žaluje, da stopi skerbnihih sosedov troje v hišo ga tolažiti in mirit; nato pride oče župan, in učenik, in še brivec njegov, in prvi mu ponuja hčer, drugi sestro, tretji svast, da — tak hrum in šum je bil okrog njega, ko

med prodajavci na dan semnja; tedaj — kakor da bi seršen pičil ga, poskoči moj Andrej s čelešnika; od jeze penast vpije:

„Sram vas bodil
Pokopal komaj milo sem ženó,
Deset naj družih vzamem že za njo,
Oženim naj se clo še v lastnem rodi!
Prišla mi je pa tudi krava preč,
In kdo zmed vas ponuja mi repeč?!“

Izveden v hrovaško-serbskem, českem, ruskem — je čital in prebiral poleg gerških, latinskih, nemških — rad tudi virnike slovanske, in št. 81 je priobčil po slavnem Puškinu pesmico: „Misli in želja“, kjer premišljeva, kako umira — ne vedoč, kdaj, kje in kako — star in mlad, razodeva serčno željo, „domá se vleči k mertvecam“, in res — komaj, da domačija mila sprejela njegov je hladni prah!

Skromni Rodoljub Ledinski ni pa ljubil nikdar družeb šumnih ali slovečih, marveč se jih je ogibal, in — ker ga mnogi celó niso poznali, ga tudi niso čislali; prezirali, opravljali, še obrekovali so ga. Brez ozira na osebo zloži tedaj naš pesnik št. 82 repat sonet, ki „sam samcat“ dotlej slovi v slovstvu slovenskem, namreč:

Opravljičen.

„Mu, mu“ buči govedo tam na paši,
„Hi, hi“ razgeče nori konj na cesti,
„Gri, gri“ cverčijo murni v temnem mestu,
„Kru, kru“ pa kruli prasec v luži naši;

„Baú“ tak laja pès, kdar tata straši,
„Pipi“ pa čivka pišče, kdar ni jesti,
„Ku, ku“ zakuka kukovca na bresti,
S „kikiriki“ petelin noč odplasi;

„Mjav, mjav“ ponoči maček z mačko mjavka,
„Kò, kò“ tak koklja piščeta zvabljuje,
„Bè, bè“ neumnih ovc blekéče čeda;

„Kvar, kvar“ vpije vrana črnoglavka,
„Krò, krò“ se merhojédi vran sklicuje,
„Ihá“ je oslov trapastih beseda:

Pošast ti gerdogléda,
Ki jezik tvoj ljudém poštenje reže!
Povej, kter' glas zmed teh se ti prileže?

V pesni: „Enako naključje“ (št. 96) primérja pevca in slavca, kako se trudita, ljubo pojeta, da vse posluša radostno nju petje; in ker slavec med ptiči slovi, malokdo pa se briga za pesnika, izreka pravično željo, češ, verstnika sva si v težavi, oj da bila bi si verstnika tudi v slavi! (Cvetn. Janežič III, 30). — V tem istem tečaju nahaja se še (št. 102): „Sonet“ (Komur že véra v lastno moč ni vzeta i. t. d.), v katerem se v lepi obliki razodeva lepa misel, da moč moža z djanjo-željnostjo združena po

verlem boju pomaga junaku iz terpljenja v zmago, torej — le obupati nikar! (Cvetn. III, 82).

„Koledarček Slovénski za leto 1856“, na svetlo dal dr. Janez Bleiweis, prinese tri pesmi Rodoljuba Ledinskega, in te so str. 45 — 53 narodna balada iz idrijskih hribov: „Mlada Breda“, str. 54 — 55: „Nuna Uršica“, in str. 61. 62: „Človečji sléd“, kjer se opéva v življenji — v glavnih dobah — dete, mladeneč, mož — po vedno globoče udrtih stopinjah, dokler na življenja meji dost globok ni sled — za grob. (Cvetnik III, 29. 30.). — Podučna in v slovstvenem oziru znamenita je opomba k prvi pesmi: „Mlada Breda“, ki se glasi:

„Pervikrat pride ta krasna pesmica, ena naj lepših narodskih slovenskih, tù bolj doveršena na dan, kakor je dosihmal tiskana bila. Slavnoznani Rodoljub Ledinski nam jo je izročil, kakor jo je iz ust svoje ranjce matere slišal. Kar tekst zadeva — nam piše marljivi nabiravec naših národnih pesem — ni ne dodjal ne izpustil kar nič, čeravno se očitno vidi, da tam pa tam še marsikaj manjka; tako, na priliko, v povedbi, ko ženin svojemu mlademu hlapcu glavo odseka, besede „Ti in mali“ silijo človeka več pričakovati, kakor v pesmi bere. Pa misli on, da to, kar manjka, je zgubljeno za vselej; stari pevci in pevke poštenih národnih pesem so pomerli; mladi svet pa, bodi Bogu milo! rad kvante poje. „Kar pa se tiče jezika“ — nam dalje sporočuje Rodoljub Ledinski — sem ga enmalo spilil in tù in tam kakošno besedo dodal, da sem stroke (vêrze) izpolnil. Ako bravci to pesem dalje z že natisnjeno primerjajo, bojo zapazili, da tù in tam stoji sedaj namesto „s katere, s katerega“ — „ki ž-nje, ki ž-njim“ i. t. d. Tako so mati skozi in skozi peli; ali jaz duha našega priimena takrat še ne dobro spoznaje sem jo po nemško mislil olepotičiti, ter sem zabredel v neslovenski duh; sedaj sem opustil vse tiste napačne prestróje. Beséd, menim, mi ni treba pojasnovati; vse so domače in slednjemu lahko razumljive, razun morebiti teh-le: šêne, po dolensko ščêne — mlad psiček; — „jaro on zavpije“, pomeni serdito, zlobno, wild, tobend, kakor v ilirskem, ruskem in staročeskem; na Slovenskem te besede razun v tej pesmi še nikdar nisem slišal; naj se tedaj ohrani; — šlarasto, morebiti iz nemškega „Schleier“, akoravno pri nas pomeni šlar neko versto bolj žlahnega platna; — „molči, molči“ podvojeno ne pomeni „tiho bodi“, schweige, ampak „čakaj“ warte — na priliko: „molči, jo boš že skupil“, warte, du kriegst es schon“. — Tudi v drugi: „Nuna Uršica“, národna slovenska iz idrijskih hribov, opominja pesnik, ni nič popravljenega, razun tù pa tam rima, kjer je bila zgubljena i. t. d. —

Vmes je po starodavni ginjaži pripovedi o dveh zvestih prijateljih (cf. Damon-Phintias, Cic.; die Bürgschaft — Schiller .) v nevezani besedi, toda nekako v smislu jutrovskih narodov, sostavil jako mično prav-

ljico: „Kralj in možaka poštenjaka“ (Kralj v deveti deželi — blagi in hudi dan — možaka Abd-ul-Alah t. j. Bogoslužič pa Ajin t. j. Studenčič, naposled zvan Abd-ul-melek t. j. Kraljev hlapec), ki se ponatisnjena nahaja v Janežičevem Cvetniku I, str. 162 — 166; III, str. 153 — 157. — Drugi spis njegov v nevezani besedi je: „Pobratimstvo“, kteremu se glasi vvod:

„Med slavijanskimi narodi, posebno ilirskimi, je še veliko šeg in navad, ki so se ohranile iz prestarih ajdovskih časov. Kerščanska duhovščina jih je vendar pustila med ljudstvom in jih še nekako posvetila; menda za to, ker so bile v národnem značaji in njegovem bitji tako vraščene, da jim ni bilo moč do korenin. — Med te običaje štejemo pobratimstvo, kakor je na Černigori, v Bosni in po Serbii v navadi. Dva, ali tudi po trije mladenči storijo skrivno zavezo, ki je nerazločivna za vse žive dni, tako, da drug drugega zapustiti ne smé, naj se jim zgodi, kar rado. Pobratimi se zovejo. Ko je zaveza storjena, gredó pred svojega mašnika in mu povedó svoj sklep. Obredno oblečen jih sprejme pred oltarjem. Opomni jih težkih dolžnost, ki jih imajo pobratimi med sabo: da si imajo namreč biti drug drugemu prijazni in zvesti; v vsaki nevarščini na poštenu pomoči, in da v sili morajo tudi kri in življenje dati za pobratime; nasproti pa, da naj se za vse pregrešstva med seboj oestro sami kaznujejo. Na to sprejme duhovnik njih obljube, in jim narekuje prisego, ktero novi pobratimi za njim izgovarjajo. Ko je to storjeno, prinese cerkovni služabnik kupo dobrega vina, in slednji pobratim si rani desno roko do nekoliko kapljic kervi, ki jo stoči v vino in popijejo ga v poterditev svoje zaveze. S tem je pobratimstvo sklenjeno in uterjeno. Mašnik jih še blagoslovi po šegi svoje cerkve ter jih spusti spred sebe. Od te dóbe ni nobeden več sam svoj, temuč vsi so eno telo, ena duša.

Take zveze so med ljudstvom zeló čislane in spoštovane in le malokdaj je slišati, da bi kak pobratim, svoji prisegi nezvest, se izneveril svojim pobratimom. Ako se kaj takega zgodi, dopade nezvestega strašna kazen in sicer od pobratima tega ali unega. — Izgled tega bodi prigodba, ki se je zgodila leta 1838 blizu Srebernika v Bosni. Povém jo, kakor sem jo slišal iz ust nekega Bošnjaka v Karlovcu“. (Glej Novic. 1856 št. 69. 70.)

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(3. del.)

13.

Imel sem že priložnost opisati različne ljudi: zaljubljene in humanitarne, sentimentalne in neusmiljene, ponižne in ponosne, sramožljive